

El pla de recuperació i la desigualtat: cap a una economia més inclusiva

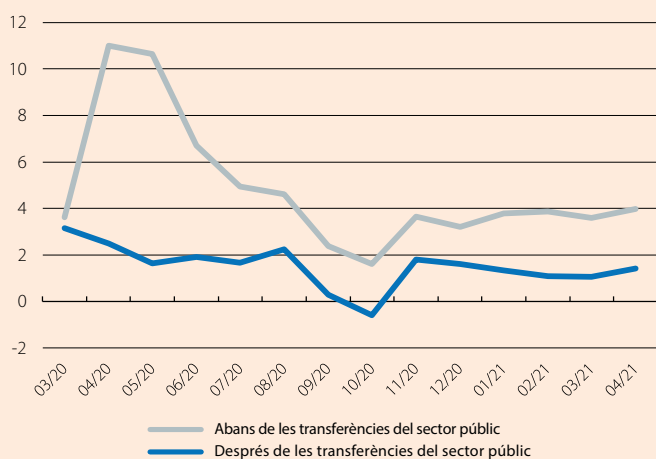
La cohesió social, juntament amb els pilars ecològic i digital, és una de les línies d'acció claus del Pla de Recuperació, Transformació i Resiliència (PRTR), que traça el full de ruta per a una recuperació econòmica sòlida, inclusiva i resiliència, no solament per afrontar la crisi provocada per la COVID-19, sinó també per respondre els reptes de la propera dècada.

L'impacte de la crisi sobre la desigualtat

Aquesta crisi, a més de sanitària i econòmica, també ha estat social i ha tingut un impacte molt asimètric entre els diferents segments de la ciutadania. La pandèmia ha aprofundit les diferències d'ingressos laborals que ja s'arrossegaven des de la crisi financera del 2008, ja que ha afectat amb més intensitat els treballadors joves, als sectors més perjudicats per les restriccions (sobretot, els serveis), poc qualificats i amb contractes temporals. Es tracta de col·lectius amb salaris per sota de la mitjana, de manera que s'ha ampliat la bretxa entre salaris i ha augmentat el percentatge de llars en risc de pobresa i d'exclusió. A més a més, la destrucció de llocs de treball s'ha concentrat en els grups més desfavorits i ha agreujat les diferències de renda.

Espanya: variació de l'índex de Gini a partir de l'inici de la pandèmia

Variació en l'índex en relació amb el febrer del 2020 (p. p.)

Notes: L'índex de Gini és l'índex de referència per analitzar el nivell de desigualtat salarial. Pot presentar valors entre 0 i 100. Xifres més elevades reflecteixen nivells de desigualtat més alts i viceversa. La variació en l'índex de Gini en relació amb el febrer del 2020 està corregida per la variació estacional experimentada durant el mateix període dos anys abans.

Font: CaixaBank Research, a partir de dades internes.

Tot i que encara no hi ha estadístiques oficials disponibles sobre la desigualtat a Espanya durant aquesta pandèmia, el Monitor de Desigualtat de CaixaBank Research¹ ens permet observar l'evolució de la desigualtat al llarg dels últims mesos. El comportament de l'índex de Gini mostra l'efecte significatiu de la COVID-19 sobre la desigualtat dels ingressos abans de les transferències del sector públic, amb un augment històric d'11 punts entre el febrer i l'abril del 2020, que, en els mesos següents, es va corregir de forma parcial. No obstant això, a l'abril del 2021, l'índex encara se situava 4 punts per damunt dels nivells previs a la pandèmia, tot i que els estabilitzadors automàtics, les transferències públiques i els mecanismes posats en marxa per mitigar l'impacte de la crisi han esmorteït, en gran part, l'augment de la desigualtat i han rebaixat l'avanç de l'índex de Gini a 1,4 punts.

Cap a un creixement més inclusiu

En aquest context, el Mecanisme per a la Recuperació i Resiliència (MRR), que és el nucli del Fons de Recuperació Next Generation EU, inclou, entre els seus objectius, el creixement inclusiu i una major cohesió social i territorial.

Aquest objectiu de creixement inclusiu, entès com un major benestar per a tota la societat, no solament respon a raons d'equitat, sinó també d'eficiència. La desigualtat no solament pot ser perniciosa en termes de justícia social, sinó també en termes econòmics: fa que el creixement sigui més fràgil, comporta el desaprofitament del capital humà i del talent, redueix la cohesió i incrementa la conflictivitat social.

En aquesta línia, el Pla de Recuperació espanyol inclou, entre els seus objectius, la reducció de la desigualtat i una major inclusió i cohesió social, i ho fa per una doble via: protegint els més vulnerables i proporcionant oportunitats de desenvolupament. Entre les mesures del primer grup, hi hauria les que es podrien anomenar «pal·liatives», de protecció, com la modernització i el reforç dels serveis socials i de les polítiques d'inclusió, que mitguen la desigualtat existent i que afecten la renda secundària.² El segon grup, amb una visió a més llarg termini, s'enfocaria a les actuacions preventives; és a dir, a neutralitzar la desigualtat *ex-ante* allà on es genera, en la renda primària. Per neutralitzar-la, serà imprescindible abordar les bretxes que l'origenen, com les bretxes digital, territorial, educativa, generacional..., totes estretament interrelacionades.

Les desigualtats es comencen a gestar des de l'inici de la vida i es van retroalimentant i acumulant al llarg dels anys. Les desigualtats en educació es transfereixen al mercat laboral i als salaris i, al final, a les pensions. En aquest sentit, l'augment de la pobresa infantil a Espanya és molt preocupant, perquè, a més a més, avança un augment de les desigualtats en les següents generacions. Per aquest motiu, per neutralitzar la desigualtat en origen és fonamental reduir les bretxes que impedeixen una major equitat en les oportunitats de desenvolupament i evitar, així, els paranys de la pobresa.

1. www.inequality-tracker.caixabankresearch.com.

2. La renda primària inclou les rendes del treball, les de la inversió i altres rendes primàries. La renda secundària inclou les transferències corrents, els impostos corrents, les cotitzacions i les prestacions socials, etc.

Tancant bretxes

El PRTR compta amb línies d'actuació transversals, amb incidència sobre la desigualtat, com són les actuacions en educació, en digitalització, en cohesió territorial i en mercat laboral, entre d'altres.

Les mesures en l'àmbit educatiu són l'eix fonamental per reforçar la igualtat d'oportunitats des de la base. Inclouen inversions per valor de 1.646 milions d'euros, amb la creació de 65.000 places d'educació infantil –etapa clau per a igualar oportunitats– i un nou currículum basat en les competències. Millorar els resultats educatius és l'eina més potent per aconseguir un avanç durador a llarg termini en termes de desigualtat i una palanca essencial per impulsar la productivitat i la transformació de l'economia espanyola.

Vinculada a les mesures educatives, la **digitalització** juga un paper rellevant. S'estima que 15 milions d'espanyols no tenen les competències digitals bàsiques. El PRTR destina 3.590 milions a millorar les capacitats digitals i la digitalització de l'educació i inclou inversions en infraestructures digitals, en connectivitat i en suport a la digitalització de sectors econòmics com el turisme, la indústria o l'agroalimentari i a la digitalització de les pimes. L'objectiu d'aquestes actuacions és garantir la inclusió digital mitjançant la formació en competències digitals, millorar l'ocupabilitat i les condicions laborals i, en última instància, obtenir guanys de productivitat.

La digitalització és, alhora, un repte i una oportunitat per reduir la desigualtat. D'una banda, l'existència d'una bretxa digital en l'accés i en el coneixement de la tecnologia digital genera un cercle viciós que retroalimenta la desigualtat. Però, al mateix temps, les tecnologies digitals obren una finestra d'oportunitat per millorar l'accés i els formats d'ensenyament, per crear nous llocs de treball, per millorar les condicions laborals i per obtenir guanys de productivitat.

Així mateix, les mesures per reforçar la **cohesió territorial** i per reduir les diferències entre els nivells de desenvolupament dels territoris abordaran un altre focus de desigualtat, com és la bretxa urbà-rural, ampliada per dinàmiques demogràfiques com l'envelliment i la despoblació. Així, el Pla articula 130 mesures orientades a les zones rurals i als municipis petits, les quals van de la diversificació econòmica i de l'impuls a la innovació a la plena connectivitat digital i al suport a l'emprenedoria.

Un altre focus fonamental per combatre la desigualtat és la correcció dels desequilibris que arrossega el **mercat laboral** (elevada taxa d'atur estructural, de temporalitat i de precarietat), que amplifiquen una part dels problemes esmentats més amunt. Tot i que la reforma laboral queda supeditada a l'acord entre els interlocutors socials, és fonamental assolir una major eficàcia dels serveis públics d'ocupació i de les polítiques actives d'ocupació i aconseguir conciliar la necessitat de flexibilitat amb la seguretat al mercat laboral.

Impacte del PRTR sobre la desigualtat

Segons les estimacions contingudes al PRTR mateix, es preveu que aconseguirà mitigar la desigualtat en renda amb una reducció de l'índex de Gini dels 33,2 punts³ (30,8 de mitjana a la UE) previs a la pandèmia fins a nivells de 31,3 punts a 10 anys vista, la qual cosa comportaria una reducció de més de dos terços del diferencial amb la UE.

També s'estima que el Pla tindrà un efecte positiu sobre la convergència regional, a través d'un impacte de la inversió pública sobre el creixement del PIB més elevat a les regions situades en els percentils més baixos de la renda *per capita*, de manera que una regió amb un PIB *per capita* un 1% per sota de la mitjana nacional anotarà un creixement mitjà anual un 1,1% superior,⁴ ja que reduirà les diferències en ocupació i en productivitat.

Reactivant l'ascensor social

Un dels trets diferencials d'aquest Pla és la transversalitat i la visió integral, amb mesures que es reforcen mútuament i que permeten obstaculitzar les dinàmiques generadores de desigualtats.

Els objectius de digitalització, de resiliència i de creixement inclusiu són complementaris. Assolir una economia més resilient, que redueixi la intensitat de les recessions, moment en què augmenta la desigualtat, i que, de retruc, en minori el component cíclic, pot afavorir que les fites de les fases expansives no es malmetin en els temps de crisi. A més a més, millorar la qualitat del capital humà no solament redueix la desigualtat, sinó que, mitjançant una millora de la productivitat, també afavoreix un major creixement de l'economia i de l'ocupació.

Recuperar-se després del fort xoc produït per la pandèmia és urgent, però també és important que la implementació del Pla estableixi les bases per a la transformació de l'economia espanyola. Les febleses que pateix són de sobres conegudes, però és necessari no ajornar l'aplicació del tractament i activar l'ascensor social mitjançant l'educació, la digitalització i l'ocupació.

Nuria Bustamante

3. Dades d'Eurostat 2018.

4. En el PRTR s'estima que, sense l'NGEU, aquestes regions registrarien un creixement un 1,1% inferior a la mitjana.